

були продовжені в напрямку розробки автоматизованих систем проектування високонадійних дискретних пристроїв і стосувались створення та використання алгебро-логічних конструкцій для сумісного проектування технічних та програмних компонентів обчислювальних систем.

Для агрономічної науки початок ХХ ст. відзначився прагненням проведення поглибленого аналізу досліджуваних явищ, а також встановлення закономірних зв'язків між чинниками, які впливають на урожайність сільськогосподарських культур. Нові методи наукових досліджень ґрунтів та рослин, здатні ефективно використовувати та узагальнювати дослідну інформацію при проведенні аналізу, базувалися на використанні методів математичної статистики та теорії ймовірностей.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОЇ ГРУНТОЗНАВЧОЇ НАУКИ У 1946–1956 рр.

Мазуренко Т.І.

Національна наукова сільськогосподарська бібліотека НААН (м. Київ)

Післявоєнний період в Україні (1946–1956) був неоднозначним і важливим у розбудові сільськогосподарського виробництва та його наукового потенціалу. Політичні та економічні процеси внесли свої корективи щодо форм організації та управління галузевою наукою країни. У галузі гідротехніки та меліорації проводились наукові дослідження з метою ефективного освоєння зрошуваних і осушених земель, механізації гідромеліоративних робіт, удосконалення конструкцій і методів будівництва гідроспоруд сільськогосподарського призначення, економіки та організації меліоративних робіт. Удосконалювались методи експлуатації зрошувальних систем і техніки поливу, поливний режим сільськогосподарських культур, способи меліорації засолених при зрошенні земель.

Цінні дослідження з агрономічного ґрунтознавства провели вчені лабораторії ґрунтознавства АН УРСР (пізніше Український науково-дослідний інститут ґрунтознавства), за результатами яких було розроблено методи підвищення родючості ґрунтів, зокрема солонців.

Вивчалась і освоювалась нова система обробітку ґрунту, розроблена під керівництвом академіка ВАСГНІЛ Т.С. Мальцева з урахуванням особливостей ґрунтово-кліматичних зон України. В стаціонарних дослідях науковці вивчали кількість, глибину і місце глибоких розпушувачів плугами без полиць та глибокої оранки з обертанням пласта плугами з ґрунтопоглиблювачами і без них у сівозмінах; тривалість вирощування культур при застосуванні поверхневого обробітку ґрунту без звичайної оранки в сівозміні; поєднання оранки плугами з полицями і без полиць з різними способами та строками внесення органічних і мінеральних добрив під основні культури сівозміни [1, с. 17].

Швидке впровадження у виробництво досягнень сільськогосподарської

науки розглядалося керівними органами СРСР та УРСР як найважливіша умова піднесення сільського господарства.

Однак не завжди результати наукової діяльності впроваджувалися на практиці. Прикладів плідної діяльності вчених було достатньо, та поряд з тим в роботі багатьох науково-дослідних установ простежувалися негативні аспекти.

У 50-х рр. ХХ ст. в Україні більшість наукових закладів не мали добре організованих дослідних господарств, не були оснащені технічними засобами, лабораторним устаткуванням. Інститути і дослідні станції не були розміщені відповідно до потреб природно-економічних зон – вони концентрувалися переважно у великих містах – Києві і Харкові, тоді як у деяких областях їх майже не було. Підпорядкованість дослідних закладів різним міністерствам і відомствам призводила до паралелізму в роботі, а важливі питання агротехніки часто вивчалися без урахування особливостей окремих ґрунтово-кліматичних зон [1, с.18].

Головний акцент у діяльності Главку робився на пропаганду та впровадження наукових досягнень, а не на безпосередній розвиток сільськогосподарської науки. Це негативно відобразилося на стані сільського господарства. Так, зокрема, повсюдне директивне запровадження травопільної сівозміни за будь-яких умов клімату, яке вважалося «єдиним способом найправильнішого поєднання рільництва і тваринництва», надмірне вирощування кукурудзи на зерно та інші подібні факти призвели до порушення екологічної рівноваги природних агроландшафтів. Надмірна розораність земельних угідь, ґрунтовиснажлива структура посівних площ, порушення технологій вирощування сільськогосподарських культур спричинили розвиток цілого комплексу деградаційних процесів у агроландшафтах, що зумовило дисбаланс ґрунтових екосистем та агрофітоценозів і, як наслідок, – падіння урожайності й виробництва сільськогосподарських культур [1, с. 21].

У зв'язку з передачею сільськогосподарських науково-дослідних установ із відомства АН УРСР, Відділ сільськогосподарських наук було ліквідовано, однак окремого апарату з керівництва сільськогосподарськими вищими навчальними закладами при МСГ УРСР так і не було створено. При МСГ УРСР залишилося Головне управління сільськогосподарської науки, але воно у зв'язку з обмеженістю апарату, не могло здійснювати достатнє методичне керівництво науково-дослідними і навчальними сільськогосподарськими закладами, забезпечувати безпосереднє фінансування та постачання, а також контроль за їх роботою.

Тому керівництво МСГ УРСР вважало доцільним створення в країні єдиного центру з керівництва науково-дослідними установами і навчальними закладам. Таким центром згідно з постановою РМ УРСР № 1566 від 30 грудня 1956 р. стала Українська академія сільськогосподарських наук [2, с. 10].

Отже, враховуючи проблеми розвитку вітчизняної ґрунтознавчої науки в досліджуваній період, слід також відзначити цінність та значення наукової діяльності, які являють собою основу сучасної національної аграрної науки.

Джерела та література

1. *Організація наукового забезпечення сільськогосподарської галузі УРСР у 1946–1956 роках* : зб. док. і матеріалів / НААН, ННСГБ, ЦДАВО України, ЦДАГО України; уклад. В. А. Вергунов, В. І. Кучер, О. О. Черниш [та ін.]; за заг. ред. Я. М. Гадзала; наук. ред. В. А. Вергунов. – Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2014. – 886 с. – (Іст.-бібліогр. сер. «Аграр. наука України в особах, документах, бібліографії»; кн. 75).

2. *Білоцерківська А. С.* Особливості організації наукового забезпечення сільськогосподарської галузі УРСР у 1946–1956 роках / А. С. Білоцерківська // *Часопис укр. історії* / за ред. А. П. Коцура. – К., 2015. – Вип. 31. – С. 112–118.

ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОФЕСОРА О.С. ФЕДОРОВСЬКОГО (1885–1939 рр.) В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ НАУКОВОМУ КОМІТЕТІ УКРАЇНИ

Мандибура І.П.

Національна наукова сільськогосподарська бібліотека НААН (м. Київ)

Сільськогосподарський вчений (згодом – науковий) комітет України (СГВКУ, СГНКУ) був однією із перших наукових інституцій подібного типу. За своєю організаційною структурою, а також координуючою сутністю СГВКУ відповідає сучасному розумінню поняття Академії. Основним завданням Комітету було дослідження кліматичних і ґрунтових особливостей України та підготовка науково підтверджених рекомендацій відносно розвитку сільського господарства. Діяльності СГНКУ (1918–1927) присвячені праці сучасних учених-дослідників історії аграрної науки в Україні, а саме: В.А. Вергунова, С.Д. Коваленко, А.С. Білоцерківської, Т.Р. Грищенко та ін. У 2007 р. видано збірник архівних документів та матеріалів з історії встановлення та діяльності СГНКУ. Дослідники історії СГНКУ відводять належну роль у розгортанні його діяльності керівникам – академікам В.І. Вернадському, П.А. Тутковському, О.Н. Соколовському, професорам С.Л. Франкфурту, С.Ф. Веселовському, І.В. Щоголіву, ученому секретарю О.А. Янаті, таким відомим постатям як: А.О. Сапегіну, К.К. Гедройцу, М.М. Кулешову, О.І. Душечкіну, А.А. Бичихіну, В.В. Колкунову, Г.І. Танфільєву, Є.П. Вотчалу, Б.М. Рожественському, А.І. Зайкевичу, Є.В. Оппокову, В.В. Таланову, А.Г. Терниченку, Г.Г. Махову, Г.М. Висоцькому, В.Л. Симиренку та ін.

Аналіз наявних архівних документів дає підстави стверджувати, що з такою авторитетною структурою як СГНКУ співпрацювали усі видатні науковці 20–30-х рр. ХХ ст., серед яких був геолог, археолог, природознавець, професор Харківського університету Олександр Семенович Федоровський (1885–1939). Цьому сприяли територіальне розташування організації та місця діяльності ученого (м. Харків), його авторитетність у питаннях геології. Не останнім є також той факт, що він як головний інспектор Укрнауки з охорони природи Народного комісаріату освіти УСРР, а згодом заступник голови Українського комітету охорони пам'яток природи, співпрацював з ученими СГНКУ (Лавренком Є.М., Янатою О.А., Шарлеманем М.В.) у сфері охорони природи.

Одним з таких задокументованих фактів є участь О.С. Федоровського у